

An analysis of citizens' awareness of their civil rights and its relation to citizens' participation in city governance (Case study: citizens of the city of Maragheh)

Manijeh Lalehpour^{1*}, Hoshang Sarvar¹, Hadis Bordbar² and Hadi Rezaei³

1. Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Maragheh, Maragheh, Iran.
2. Ph.D, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Maragheh, Maragheh, Iran.
3. M.A, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Maragheh, Maragheh, Iran.

* Corresponding Author, m.lalepour@maragheh.ac.ir

Received Date:
25/10/2024

Revise Date:
11/01/2025

Accepted Date:
27/01/2025

Published Date:
19/04/2026

Article Info

Abstract

Research Paper
Volume 7, Issue 23, Spring 2026
Pages 65-80

The awareness of acquired rights leads to the promotion of the role and participation of citizens in improving their quality of life. This study has investigated the state of citizens' awareness of civic duties and its relation to citizens' participation in city governance. It is a descriptive-analytical research method in which information is collected through a library and documentation study and a field study (questionnaire). The statistical population of the study is the citizens city of Maragheh from which 385 people were selected as a statistical sample by random sampling. Considering the scope of the functions of municipalities in Iran, the organizational dimensions of the municipality, urban services, urban planning, urban traffic and transportation, and civic and socio-cultural aspects were examined. The results of comparing the average components of civic awareness show that the highest and lowest average scores are associated with the dimensions of community organization (3.43) and urban planning (3.08), respectively. Moreover, there is a linear relationship between citizens' awareness of their civic rights and citizens' participation in urban governance in Maragheh city, most of which is related to the civic aspect. The standardized coefficients (β) of the above dimensions are 0.369, 0.351, 0.378, 0.320, and 0.342, respectively, and the error level is less than 0.01, which suggests that these dimensions have a significant impact on citizens' participation in urban governance. Therefore, the importance of this issue is emphasized and it is suggested to plan studies to define the mutual duties of citizens and municipalities.

Keywords: Civil rights, participation, citizenship, Maragheh.

Cite this article:

Lalehpour, M., Sarvar, H., Bordbar, H., & Rezaei, H. (2026). An analysis of citizens' awareness of their civil rights and its relation to citizens' participation in city governance (Case Study: citizens of the city of Maragheh). *Journal of Economic Geography Research*, 7(23). 65 – 80

<https://doi.org/10.30470/jegr.2025.2044257.1234>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Citizenship encompasses a wide range of civil, political, and social rights and duties that can crystallize in the urban arena and is also considered a key indicator of modern societies. In such a situation, citizens' awareness of said rights enables them to intervene in their destiny consciously. It leads to the realization of their rights and a better life for themselves and other members of society. Given this, it can be acknowledged that the degree to which people are aware of their rights and duties and how they are active in society plays an effective role in the degree to which citizenship is realized and promoted, on the one hand. On the other hand, this importance is the basis for the realization of order and the implementation of social justice in society. Only when citizens are aware of their rights can we hope to establish and stabilize stable and continuous social security and welfare as well as better supervision of urban governance, this is while ignorance and lack of awareness of citizens' rights and neglecting or underestimating them lead to citizens' indifference to norms, reduction of voluntary behavior and low social participation of citizens, and also complicates the process of their accountability and accountability to city managers and officials, and eventually the continuation of this trend will make citizens dissatisfied and complicate the management of cities.

Methodology

In terms of its nature, the present study is descriptive-analytical research, in terms of time it is a prospective cross-sectional study, and in terms of purpose, it is part of applied research. And as far as the process is concerned, it also belongs to the quantitative method. The required information was collected using library and field methods. In the library method, the dimensions and components affecting citizenship awareness and participation in urban governance were elaborated by scanning the environment while examining the theoretical foundations and background of the issue. In the field method, the required information was collected in several steps using semi-structured questionnaires. The questionnaire developed

to answer the research questions includes all variables of each factor, items, and sub-items, and all questions were rated on a Likert scale (1- very little, 2- little, 3- medium, 4- very much, and 5- very high). city of Maragheh is one of the 19 cities of East Azerbaijan province and the center of city of Maragheh. This city with an area of about 2647 hectares is located on the Sufi chai River. The statistical population of the study is the citizens of city of Maragheh (according to the 2015 census, the population is about 17,7079 people) with 385 statistical samples drawn randomly based on the Cochran formula. The validity of the questionnaire was determined using the face validity method, as the prepared questionnaire was approved by university professors and experts in the field. To measure the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha coefficient method was used, which is 0.93 (more than 0.7), thus confirming the validity of the questionnaire.

Results and discussion

The results of examining the effects of individual factors on citizens' awareness of civic rights and citizens' participation in the city government show that the variables of gender, marital status, age, education level, and residential area in Maragheh are directly related to citizens' participation in the city government, while the variables of marital status and residential area do not have much influence on citizens' awareness of civic rights. The average table on the dimensions of citizens' awareness of civic rights shows that the dimension of municipal organization has the highest score. The results of the regression table show that there is a linear relationship between citizens' civic rights awareness and citizens' participation in city government, with the beta coefficient of the civic rights dimension being more important than the other dimensions.

Conclusion

As the role of the municipality and its correct performance in all areas related to citizens leads to greater cooperation from citizens, it can be assumed that the continuation of this process will lead to an improvement in the level of citizen participation in the municipality. The results

of the Pearson test also proved two important things: First, there is a significant relationship between the variables of civic awareness and citizen participation in city government. The better the awareness of citizens' rights in the city of Maragheh, the more the participation of citizens in the city administration will increase. Second, there is a correlation between citizen participation in city government and the dimension of municipal organization, and between citizen participation in city government and the socio-cultural dimension.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

1. Manijeh Lalehpour
2. Hoshang Sarvar
3. Hadis Bordbar
4. Hadi Rezaei

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق شهروندی و ارتباط آن با مشارکت شهروندان در اداره شهر (مطالعه موردی: شهروندان شهر مراغه)

منیژه لاله‌پور^{۱*}، هوشنگ سرور^۲، حدیث بردبار^۳ و هادی رضائی^۴

۱. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مراغه، مراغه، ایران
۲. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مراغه، مراغه، ایران
۳. دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مراغه، مراغه، ایران
۴. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مراغه، مراغه، ایران

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۱/۳۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۱۱/۰۸

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۱۰/۲۲

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۸/۰۴

اطلاعات مقاله چکیده

حقوق شهروندی انعکاسی از آرمان جهانی عدالت و جامعه‌ای است که در آن شهروندان بتوانند از زندگی شرافتمندانه همراه با آرامش، امنیت و رفاه برخوردار گردند. تحقق شهروندی توجه به تکالیف و مسئولیت‌هایی است که خود لازم شهروندانی فعال و مشارکت‌گر می‌باشد. در ادبیات نظری حکمرانی خوب، که امروزه سیاست جهانی جهت تعالی انسانهاست؛ آگاهی از حقوق مکتسبه، ارتقاء نقش و مشارکت شهروندان در راستای بهبود کیفیت زندگی آن‌ها را به دنبال دارد. پژوهش حاضر وضعیت آگاهی شهروندان از مسئولیت‌های مدنی و ارتباط آن با مشارکت در اداره شهر مراغه را بررسی نموده است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی می‌باشد. گردآوری اطلاعات از طریق مطالعه کتابخانه‌ای-اسنادی و میدانی (پرسشنامه‌ای) انجام گرفته است. جامعه آماری شهروندان شهر مراغه می‌باشد که به روش نمونه‌گیری تصادفی-خوشه‌ای تعداد ۳۸۵ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. با توجه به حوزه وظایف شهرداری‌ها در ایران، ابعاد سازمانی شهرداری، خدمات شهری، شهرسازی، ترافیک و حمل و نقل شهری، عمرانی و فرهنگی-اجتماعی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج مقایسه میانگین مؤلفه‌های آگاهی از حقوق شهروندی نشان می‌دهد که بیشترین و کمترین میزان میانگین به ترتیب مربوط به ابعاد سازمان شهرداری و شهرسازی می‌باشد. همچنین بین آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر مراغه، ارتباط خطی برقرار است که بیشترین میزان مربوط به بعد عمرانی (بویژه مولفه اصلاح معابر حادثه‌خیز و پرترافیک شهری) می‌باشد. در همین راستا می‌توان اذعان نمود که این ابعاد تاثیرگذاری معناداری بر مشارکت شهروندان در اداره شهر دارند. بنابراین پیشنهاد می‌گردد که مطالعاتی برای تعریف وظایف متقابل مردم و شهرداری‌ها برنامه‌ریزی شود.

دوره ۷، شماره ۲۳، بهار ۱۴۰۵
مقاله پژوهشی
صص ۸۰-۶۵

کلید واژه‌ها: حقوق شهروندی، مشارکت، شهروندی، مراغه

m.lalepour@maragheh.ac.ir

*نویسنده مسئول:

ارجاع به این مقاله: لاله‌پور، منیژه؛ سرور، هوشنگ؛ بردبار، حدیث؛ و رضائی، هادی. (۱۴۰۵). تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق شهروندی و ارتباط آن با مشارکت شهروندان در اداره شهر (مطالعه موردی: شهروندان شهر مراغه)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۷(۲۳)، ۶۵-۸۰.

 <https://doi.org/10.30470/jegr.2025.2044257.1234>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

بیان مساله

در پی رشد شهرنشینی، مفاهیم جدیدی نظیر شهروندی و حقوق شهروندی وارد گفتمان سیاسی کشورها شده و حقوق و وظایفی را متوجه ملت‌ها و دولت‌ها نموده است. وجه تمایز انسان پیشامدرن به عنوان یک فرد «مکلف»؛ از انسان پسامدرن به عنوان یک فرد «محق» می‌باشد. شهروندی دارای مجموعه گسترده‌ای از حقوق و تکالیف مدنی، سیاسی و اجتماعی است که می‌تواند در عرصه شهر تبلور یابد و نیز شاخصی کلیدی برای جوامع مدرن به شمار می‌رود (شیانی و زارع، ۱۳۹۷). در چنین شرایطی آگاهی شهروندان از حقوق مذکور به آن‌ها اجازه دخالت آگاهانه در سرنوشت خود را می‌دهد و منجر به احقاق حقوق و زندگی بهتر خود و دیگر اعضای جامعه می‌گردد (Jung, 2020). با توجه به این امر می‌توان اذعان نمود که میزان آگاهی افراد از حقوق و تعهداتشان و شیوه فعال شدن آن‌ها در جامعه از یک سو در میزان تحقق شهروندی و ارتقاء آن نقش موثری دارد (عشایری و ذوالفقاری، ۱۴۰۱) و از سویی دیگر این مهم مبنای تحقق نظم و اجرای عدالت اجتماعی در جامعه می‌باشد (Bahrami et al., 2019) و فقط در صورت آگاهی شهروندان از حقوقشان می‌توان به ایجاد و تثبیت امنیت و رفاه اجتماعی پایدار و مستمر (عشایری و ذوالفقاری، ۱۴۰۱) و نظارت بهتر بر مدیریت شهری (ایزدی، ۱۴۰۱) امیدوار بود، این در حالی است که بی‌اطلاعی و عدم آگاهی از حقوق شهروندی و اهمال ورزیدن در مورد آن یا حقیر انگاشتن آن (سام‌آرا وبرزگرپاریزی، ۱۳۹۵) منجر به بی‌تفاوتی شهروندان نسبت به هنجارها، کاهش رفتارهای داوطلبانه و مشارکت اجتماعی پایین شهروندان شده (Mareschal, 2018) و نیز فرایند پاسخ‌خواهی و حساب‌کشی آن‌ها از مدیران و مسئولان شهری را با مشکل مواجه می‌نماید که در نهایت تداوم این امر سبب تیره‌روزی شهروندان و دشوارتر شدن مدیریت شهرها می‌گردد (عشایری و ذوالفقاری، ۱۴۰۱).

بررسی مطالعات تطبیقی در حوزه توسعه و تجربه تاریخی همه ملت‌هایی که توانسته‌اند از مدار عقب‌ماندگی جدا شوند حاکی از آن است که عدم آگاهی از حقوق شهروندی امکان تحقق تساوی، برابری، عدالت و استقلال در شهرها و نیز تحکیم و تقویت بنیان‌های اجتماعی جوامع را با چالش جدی مواجه می‌کند و عملاً تحقق آن‌ها را ناممکن می‌سازد (مولائی و همکاران، ۱۴۰۱). در همین راستا در اغلب کشورهای توسعه‌یافته به دلیل توجه و تاکید مضاعف مسئولان و متولیان امور به بحث آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی، استقرار نظام حکمروایی شهری، کاهش فاصله میان دولت و ملت، تقویت اعتماد نهادی سیاسی، ایجاد همگرایی ملی، بهبود سرمایه اجتماعی در سطوح مختلف و نیز تحقق جامعه‌ای مشارکت‌جو به بهترین شکل ممکن تحقق یافته است.

این در حالی است که در کشور ایران به رغم سابقه چندین ساله مبارزه برای احقاق حقوق شهروندی و به عبارت دیگر فرایند تبدیل امت به ملت و رعیت به شهروند، همچنان این امر با فراز و نشیب‌های فراوانی مواجه است، علت اصلی این امر عدم آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی‌شان می‌باشد، در همین راستا می‌توان اذعان نمود که در کشور ایران به دلیل نبود جامعه‌ای حق‌مدار و قانون‌مدار و نیز عدم وجود شهروندانی آگاه، مسئول و ناظر بر حاکمان، مدیریت مطلوب امور شهری به همراه مشارکت شهروندان و در پی آن تحقق توسعه همه‌جانبه به سهولت امکان‌پذیر نمی‌باشد. شهر مراغه نیز به تبع نظام شهر و شهروندی کشور در رابطه با آگاهی شهروندان از حقوقشان و به تبع آن شکل‌گیری جامعه‌ای مشارکت‌جو در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، بنابراین ضروری است در این شهر نیز توجه به آگاهی بخشی در زمینه حقوق شهروندی با محوریت مشارکت مردمی، سرلوحه برنامه‌ها و تدابیر ارائه شده از سوی مسئولین و متولیان امور قرار گیرد تا توسعه و تکوین شیوه مدیریت شهری به تدریج میسر گردد. با توجه به مباحث مطرح شده، ضرورت بررسی موضوعاتی از این دست که منجر به تحقق مدیریت شهری کارآمد و به تبع آن توسعه همه‌جانبه شهر می‌شود، بیش از پیش مهم جلوه می‌کند. در همین راستا هدف پژوهش حاضر تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق شهروندی و بررسی ارتباط آن با مشارکت شهروندان در اداره شهر

تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق... / لاله پور و همکاران

است. در همین راستا در پی پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشد: ۱- وضعیت مولفه‌های آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر چگونه است؟ ۲- میزان تاثیر کدام یک از مؤلفه‌های آگاهی از حقوق شهروندی بر مشارکت شهروندان در اداره شهر بیشتر می‌باشد؟ ایده نظری که تحقیق حاضر بر اساس آن شکل گرفته است؛ اینست که رابطه مشارکت و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه‌ای دوطرفه می‌باشد، زیرا از یک طرف مشارکت سبب افزایش آگاهی شهروندان از حقوق خود می‌شود و از طرفی دیگر آگاهی از حقوق شهروندی محرک افزایش مشارکت و حجم سرمایه اجتماعی افراد در جامعه می‌باشد. این اصل امروزه بنیان اصلی سیاستگذاری مجامع بین المللی و دولتمردان برای توسعه پایدار کشورها است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

به اعتقاد صاحب‌نظران، شهروندی مفهومی بسیار گسترده است که از یک سو دربردارنده نوعی نقش اجتماعی معطوف به دخالت اجتماعی در زندگی اجتماعی مدرن می‌باشد و مبنایی اجتماعی برای تضمین و برخورداری یکسان اعضاء از حقوق و امکانات و امتیازات توسط دولت مدرن، فراهم می‌نماید (Dastranj & Mallahi, 2019) و از سویی دیگر نمایانگر نیاز انسان به همزیستی مسالمت‌آمیز با دیگران می‌باشد. به بیانی دیگر شهروندی دربردارنده مجموعه‌ای از حقوق و تکالیف فردی و اجتماعی می‌باشد (Basiri Lifshagerd, 2022) که تحقق آن مستلزم توجه به بسیاری از جنبه‌های مختلف نظیر مشارکت سیاسی، توانایی برای مطالبه حقوق و مزایا (حقوق مدنی، سیاسی و اقتصادی) خاص، هویت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است (محمدی‌فر و همکاران، ۱۳۹۶).

جدول ۱. ابعاد شهروندی از منظر آلن سیزر و ون هبرت^۱

ابعاد	تعاریف
مدنی	در این بعد ارزش‌های اساسی جامعه، حدود تصمیم‌گیری دولت در رابطه با شهروندان، حقوق و تعاملات میان گروه‌های ویژه و ذینفعان مشخص می‌شود که شامل عواملی نظیر آزادی بیان، برابری در قانون، آزادی در برقراری تعاملات و ارتباطات و نیز آزادی در دسترسی به اطلاعات می‌باشد.
سیاسی	این بعد درباره مسائل مربوط به حق رای و مشارکت سیاسی شهروندان می‌باشد و به حقوق و تکالیف سیاسی اطلاق می‌شود که در قالب یک نظام سیاسی تجلی می‌یابد.
اقتصادی-اجتماعی	این بعد به ارتباط میان افراد در موقعیت‌های اجتماعی و نیز مشارکت در یک فضای باز سیاسی اشاره دارد.
فرهنگی یا جمع‌گرایی	این بعد به تنوع فرهنگی اشاره دارد و با موضوعاتی نظیر قابلیت پذیرش فرهنگ‌های دیگر، مهاجرت جهانی، افزایش تحرک و تغییرپذیری همراه می‌باشد.

منبع: Sears & Hughes, 2006

شهروندی درکی عمیق از حقوق اساسی هر شهروند که آمیخته‌ای از وظایف و مسئولیت‌های سیاسی، مدنی، اجتماعی و فرهنگی افراد در قبال یکدیگر، شهر و دولت است (Aisy & Santoso, 2022) ارائه می‌دهد و تکمیل پروسه آن نیازمند آگاهی همه گروه‌ها و اقشار اجتماعی از حقوق و تکالیف شهروندی می‌باشد. به بیانی دیگر حقوق شهروندی در صورتی در جامعه محقق می‌شود که شهروندان جامعه از دانش، نگرش، آگاهی و مهارت لازم برای زندگی در یک جامعه مدنی برخوردار باشند، زیرا در چنین شرایطی فرد اجازه دخالت آگاهانه در سرنوشت مدنی و سیاسی و اجتماعی خود را خواهد داشت و احقاق حقوق و زندگی بهتر برای تمامی اعضاء جامعه امکان‌پذیر خواهد شد؛ به عبارت ساده‌تر تا زمانی که افراد نسبت به حقوق شهروندی خود آگاهی لازم را نداشته باشند، از وظایف خود آگاه نخواهند شد و به آن‌ها عمل نخواهند کرد (Bahrami et al., 2019) و در نتیجه زندگی مطلوب در کنار دیگر اعضاء جامعه، بهره‌مندی از مزایای شهر و دستیابی به آرمان‌های اجتماعی به سهولت میسر نخواهد شد.

جدول ۲. گفتمان حقوق شهروندی

گفتمان	تشریح گفتمان
فردگرایی لیبرال	در این تفکر، شهروندی به موقعیتی اطلاق می‌شود که در آن می‌بایست برای کسب و حفظ آن تلاش نمود. این تفکر تاکید می‌کند که فرد موجودی عقلانی و آزاد در انتخاب شیوه زندگی می‌باشد که دولت نیز در این میان بی‌طرف است. در دیدگاه مذکور

گفتمان	تشریح گفتمان
شهروندی اجتماع‌گرایی	<p>شهروندی اساساً به مثابه مجموعه حقوق فردی تعریف می‌گردد که به افراد فرصت می‌دهد تا منافع شخصی خود را از طریق ابزارهای قانونی نظیر انتخابات دنبال نمایند. هدف اصلی این تفکر، حمایت افراد به واسطه حقوق می‌باشد. کارکرد مهم حوزه سیاسی در این رویکرد ارائه خدمات به منظور کسب منافع و رسیدن به مقاصد افراد است.</p> <p>به اعتقاد اجتماع‌گرایان تمرکز زیاد بر حقوق شهروندی مضر می‌باشد، زیرا حقوق شهروندی، شهروندان را سطحی و دفاعی تربیت می‌نماید به گونه‌ای که فقط برای حفظ جامعه سیاسی که حقوق بر آن بنا شده، تلاش می‌کنند. در ادامه اذعان می‌نمایند که فردگرایی لیبرالیسم نگرشی خودخواهانه و ابزارگرایی به دموکراسی و شهروندی دارد و به دنبال کشف شیوه‌های افزایش نفع شخصی می‌باشد. بدین ترتیب حقوق درخواست می‌شوند، اما مسولیت‌ها پذیرفته نمی‌شوند، بنابراین، آزادی به یک جواز سوء استفاده بدل می‌گردد. در این تفکر شهروندی به معنای عضویت کامل در اجتماع و عمل به وظایفی است که در قالب مشارکت اجتماعی و سیاسی تبلور می‌یابند، به گونه‌ای که افراد بدون اجبار و محدودیت با عمل به مسولیت اخلاقی و وظایف اجتماعی، منافع خود و اجتماع را تأمین می‌کنند.</p>
شهروندی جمهوری‌گرایی (مدنی و جدید)	<p>در آراء جمهوری‌خواهان، شهروندی مفهوم کلیدی و عملی می‌باشد که اگر فردی در آن درگیر نشود، شهروند نیست؛ یعنی عضویت کامل در اجتماع سیاسی، با انجام تکالیف و وظایف امکان‌پذیر می‌باشد. این گفتمان با نقد شهروندی فردگرایی لیبرال، به پیوند آزادی‌های فردی و همبستگی اجتماعی در اجتماع تأکید می‌نماید. در این گفتمان افراد بر جامعه اولویت ندارند، بلکه هویت‌های خود را در بستر اجتماعی شکل می‌دهند. به بیانی دیگر، عضویت کامل در اجتماع و عمل به وظایف، آنان را شهروند می‌نماید. طبق این دیدگاه شهروندی فقط مرتبه حقوقی نیست بلکه نوعی فعالیت برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی برای شهروند شدن می‌باشد. حمایت از شهروندان برای تحقق شهروندی از مهم‌ترین الزامات این گفتمان است. دغدغه اصلی این گفتمان پرورش شهروندانی فعال و سیاسی است.</p>

منبع: ذوالفقاری و عشایری، ۱۴۰۱

هابرماس^۱ حرکت جهان را به سمتی می‌داند که همه شهروندان باید ضمن آگاهی از حقوق خود به ایفای نقش بپردازند و به شکل دموکراتیک و فعال در اداره شهر مشارکت نمایند. مشارکت از نیمه دوم قرن بیستم مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفت (شفیعی ثابت و کریمی‌مارزی، ۱۴۰۲) و یک اقدام آگاهانه، داوطلبانه به موجب پذیرش مسولیت توسط ذی‌نفعان محلی برای دستیابی به فرصت‌های برابر می‌باشد (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹). در تعریفی دیگر مشارکت به معنای قدرت تأثیرگذاری شهروندان بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم شدن آن‌ها در قدرت است. حلقه‌های مهم فرایند مشارکت شامل نظارت شهروندان بر تصمیم‌گیری‌ها، بسترسازی برای فعالیت و تفویض اختیار به شهروندان و تسهیل مداخله آن‌ها در روند توسعه می‌باشند (روستایی و همکاران، ۱۴۰۲).

به عقیده هابرماس حکومت باید نقش اساسی در پرورش شهروندان آگاه و متعدد داشته باشد و زمینه را برای رشد و شکوفایی استعدادهای فردی فراهم نماید، در چنین شرایطی می‌توان اذعان نمود که رابطه مشارکت و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه‌ای دوطرفه می‌باشد، زیرا از یک طرف مشارکت سبب افزایش آگاهی شهروندان از حقوق خود می‌شود و از طرفی دیگر آگاهی از حقوق شهروندی محرک افزایش مشارکت و حجم سرمایه اجتماعی افراد در جامعه می‌باشد (یوسفوند و همکاران، ۱۴۰۲). پژوهش‌های صورت گرفته در رابطه با اهمیت مشارکت شهروندان در اداره شهرها حاکی از آن است که مشارکت سبب بهبود کارایی، تخصیص بهتر هزینه‌ها به اولویت‌های اجتماعی و پروژه‌های زیربنایی می‌گردد. به عبارت دیگر مشارکت شهروندان که نوعی تمرکززدایی در اداره امور می‌باشد عامل برابری و تحقق عدالت اجتماعی-سیاسی است، همچنین این امر سبب افزایش میزان همکاری‌های اجتماعی، ارتقاء احساس تعلق شهروندان به شهر، تثبیت امنیت و رفاه اجتماعی و نیز ایجاد یا تقویت پایه‌های جامعه مدنی می‌گردد (Dadang, 2024)، این درحالیست که ضعف نسبی شهروندی به خصوص در زمینه‌های مسولیت‌پذیری و مشارکت در اداره شهر منجر به بروز پدیده شهروندی منفعل، افزایش بی‌تفاوتی شهروندان نسبت به جامعه، افزایش فردگرایی خودمدارانه، از بین رفتن التزام مدنی و عدم علاقه به فعالیت‌های داوطلبانه از سوی شهروندان می‌شود (Bahrami et al., 2019). در جدول (۳) به منظور شناخت زمینه‌های اصلی، تحلیل چگونگی ارتباط میان عوامل کلیدی، شناخت عوامل تأثیرگذار و نیز آشنایی با مرزهای دانش در مفاهیم مورد بحث، پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع آورده شده است:

پژوهشگر / پژوهشگران و سال انتشار	عنوان مطالعه	نتیجه‌گیری و نکات کلیدی
یعقوبی و همکاران / ۱۴۰۳	بررسی تاثیر آگاهی از حقوق شهروندی بر بروز رفتارهای شهروندی سازمانی با تبیین نقش تعدیلگر سواد رسانه‌ای	نتایج نشان می‌دهد که نه تنها آگاهی از حقوق شهروندی می‌تواند بروز رفتارهای شهروندی سازمانی کارکنان شهرداری را افزایش دهد، بلکه سواد رسانه‌ای نیز تعدیلگر قابل توجهی در این رابطه است.
ایزدی / ۱۴۰۱	بررسی اثرگذاری حقوق شهروندی بر مدیریت شهری مورد مطالعه: شهر کرد	نتایج نشان می‌دهد که آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی تاثیر معناداری بر شهروندی فعال دارد، به طوری که افزایش این آگاهی‌ها می‌تواند باعث افزایش مشارکت شهروندان در اداره امور شهری شود.
قربانی درزی محله و همکاران / ۱۴۰۱	بررسی جایگاه موانع فرهنگی در عدم تحقق حقوق شهروندی در ایران	نتایج نشان می‌دهد که در ایران مسائل فرهنگی بویژه به شکل فرهنگ سیاسی اجازه شکل‌گیری و تثبیت حقوق شهروندی را نمی‌دهد.
بهمنی چوب‌بستی و همکاران / ۱۳۹۷	بررسی نقش میانجی ادراک عدالت بر رابطه بین آگاهی از حقوق شهروندی و بروز رفتارهای شهروندی در سازمان	نتایج نشان می‌دهد که آگاهی از حقوق شهروندی تاثیر مستقیم و معناداری بر بروز رفتارهای شهروندی ندارد، ولی آگاهی از حقوق شهروندی از طریق ادراک عدالت منجر به بروز رفتارهای شهروندی می‌شود.
پورعزت و همکاران / ۱۳۸۹	رابطه آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی با پاسخ‌گویی و شفافیت سازمان‌ها	نتایج نشان می‌دهد که افزایش آگاهی مردم، موجب مشارکت بیشتر آن‌ها برای ادای تکالیف در امور شهری و توسعه شهروندی فعال می‌شود، و توسعه شهروندی مشارکت‌جو و فعال، موجب افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی در عملکرد شهرداری می‌گردد.
بصیری لیفش‌اگرد ^۱ / ۲۰۲۲	بررسی نقش شهروندی فعال در رابطه با آگاهی از حقوق شهروندی، پاسخ‌گویی و شفافیت در شهرداری رشت	نتایج نشان می‌دهد که بین هر سه مولفه مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد و توسعه شهروندی فعال موجب ارتقاء سطح شفافیت و پاسخ‌گویی عملکرد شهرداری می‌شود.
جوینتر ^۲ / ۲۰۱۹	شهروندی شهر و حقوق نسبت به شهر	نتایج نشان می‌دهد که شهروندی با مشارکت فعال در زندگی مدنی و سیاسی و نیز با حقوق و مسولیت‌ها ارتباط دارد. همچنین به این نتیجه رسیده است که شهروندی مشارکتی نمی‌تواند از سطوح بالا تزریق گردد بلکه می‌بایست در فعالیتهای اساسی و تجارب روزمره افراد رشد یابد.
احمد و همکاران ^۳ / ۲۰۱۲	شهروندی اجتماعی: حقوق، مشارکت و مسولیت‌های جوانان	نتایج نشان می‌دهد که حقوق شهروندی صرفاً درباره حقوق رسمی نیست بلکه درباره مشارکت در اداره امور اجتماعی شهر می‌باشد.

روش پژوهش

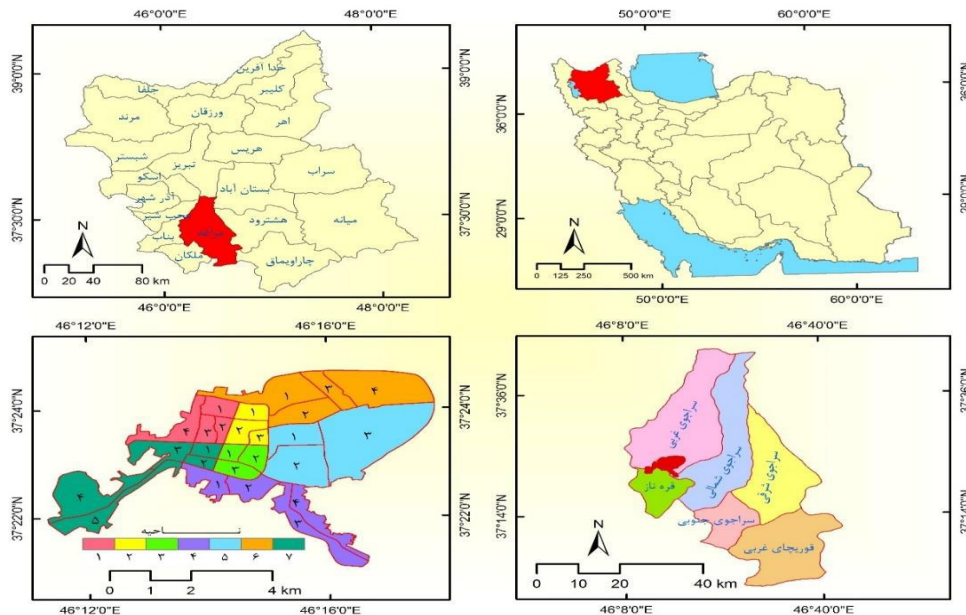
پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت از نوع پژوهش‌های توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی و به لحاظ فرایند نیز جزء روش‌های کمی محسوب می‌شود. اطلاعات مورد نیاز از طریق روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده است. در روش کتابخانه‌ای با استفاده از پویس محیطی ضمن بررسی مبانی نظری و پیشینه موضوع، ابعاد و مولفه‌های موثر بر آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر استخراج گردید و در روش میدانی نیز با بهره‌گیری از پرسش‌نامه‌های نیمه‌ساختاریافته در چند مرحله اطلاعات مورد نیاز تکمیل شد. پرسش‌نامه تدوین شده جهت پاسخ به سوالات پژوهش، تمامی متغیرهای عوامل فردی،

1. Basiri Lifshagerd
2. Joe Painter
3. Ahmad et al

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۶۵-۸۰، بهار ۱۴۰۵.

گویه‌ها و زیرگویه‌ها را تحت پوشش قرار داده و تمامی سوالات به صورت طیف لیکرت (۱- خیلی کم، ۲- کم، ۳- متوسط، ۴- زیاد و ۵- خیلی زیاد) امتیازبندی گردید. قلمرو مکانی پژوهش شهر مراغه است (شکل شماره ۱). جامعه آماری پژوهش شهروندان شهر مراغه است. این شهر طبق سرشماری سال ۱۳۹۵، جمعیتی در حدود ۱۷۷۰۷۹ نفر دارد که تعداد ۳۸۵ نفر از آنها از طریق فرمول کوکران به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای- تصادفی انجام گرفته است. برای سنجش پایایی پرسش‌نامه از روش ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شده است که این میزان برابر با ۰/۹۳ (بیشتر از ۰/۷) می‌باشد و بر این اساس اعتبار پرسش‌نامه تایید می‌گردد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری «رگرسیون خطی»، «تی تک نمونه‌ای» و «پیرسون» استفاده شده است.

لازم به ذکر می‌باشد که با توجه به آنکه پژوهش حاضر به بررسی و توصیف روابط میان متغیرها یعنی آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر می‌پردازد و ویژگی‌های عمومی و فردی پاسخ‌دهندگان و میانگین متغیرهای اصلی پژوهش را توصیف می‌نماید و در ادامه نیز با استفاده از تحلیل‌های آماری نظیر همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی میزان روابط و تاثیرگذاری متغیرهای مستقل (آگاهی از حقوق شهروندی) بر وابسته (مشارکت شهروندان در اداره شهر) را تحلیل و بررسی می‌نماید؛ بنابراین روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی می‌باشد.

شکل ۱. نقشه موقعیت شهر مراغه در شهرستان و استان آذربایجان شرقی

در جدول (۴) ابعاد و مولفه‌های موثر بر آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر و در جدول (۵) نیز ویژگی‌های فردی پرسش‌شوندگان آورده شده است:

جدول ۴. ابعاد و مولفه‌های پژوهش

ابعاد	مولفه‌ها
سازمان شهرداری	V1: اعتماد شهروندان نسبت به سازمان شهرداری
	V2: مشارکت شهروندان در انتخاب مدیران و مسئولان سازمان شهرداری
	V3: اجرای عادلانه و صحیح قوانین و مقررات در حوزه مسئولیت سازمان شهرداری
	V4: مسئولیت‌پذیری مسئولان سازمان شهرداری نسبت به مردم و مشکلاتشان
	V5: وجود سازوکار دریافت و کاربست پیشنهادات و انتقادات شهروندان نسبت به عملکرد سازمان شهرداری
	V6: ارائه گزارش بودجه، عملکرد و مالی پروژه‌های شهری سازمان شهرداری به شهروندان
	V7: در دسترس بودن مدیران و مسئولان سازمان شهرداری در ساعات اداری
	V8: نظارت شهروندان بر اجرای صحیح امور سازمان شهرداری

تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق... / لاله پور و همکاران

ابعاد	مولفه‌ها
خدمات شهری	V9: وجود سازوکار طرح دعاوی حقوقی از سوی شهروندان علیه سازمان شهرداری
	V10: اطلاع‌رسانی به‌موقع قوانین و مقررات وضع شده به شهروندان
	V11: پاسخگویی سازمان شهرداری در برابر شهروندان
	V12: ارائه اطلاعات در رابطه با سیاست‌ها و خط‌مشی سازمان شهرداری به شهروندان
	V13: بهره‌گیری از ابزارهای مدیریت هوشمند در راستای کاهش زمان رسیدگی به امور شهروندان
	V14: التزام مدیران و مسئولان شهری به رفتار محترمانه نسبت به شهروندان
	V15: سازماندهی صنایع و مشاغل مزاحم شهری و انتقال آن‌ها به محدوده خارج از شهر
	V16: ارائه تسهیلات برای توسعه بخش فرهنگی و تفریحی شهر
	V17: وجود مکانیزم تفکیک زباله‌ها
	V18: ارائه مواد غذایی سالم و بهداشتی به شهروندان
شهرسازی	V19: بهداشت محیط شهر و عاری بودن تمام قسمت‌های آن از هرگونه زباله و نخاله‌های ساختمانی
	V20: وجود تابلوها و علائم راهنما برای شهروندان در محیط شهر و ادارات آن
	V21: مولفه‌های شهرسازی موثر در کیفیت زندگی شهروندان
	V22: پیاده‌سازی مولفه‌های شهر سالم هنگام طراحی شهر
	V23: توجه به سرانه فضای سبز، متناسب با نیاز گروه‌های مختلف شهروندان
	V24: احیا و بازاستفاده از اصول معماری ایرانی-اسلامی در بخش‌های قدیمی و باهویت شهر
	V25: توجه به مولفه‌های طراحی شهری ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر
	V26: نورپردازی مناسب فضاهای شهری
	V27: ارائه وسایط نقلیه عمومی مناسب برای شهروندان
	V28: اتخاذ تدابیر کاهش آلودگی هوا و صوتی
ترافیک و حمل و نقل شهری	V29: طراحی و اجرای پارکینگ‌های جدید در معابر تازه احداث و پرتردد شهری
	V30: مسیرگشایی و تعریض خیابان‌های پرتردد شهری
	V31: بهسازی، نوسازی، بازسازی و باززنده‌سازی بافت‌های فرسوده شهری
عمرانی	V32: اصلاح معابر حادثه‌خیز و پرترافیک شهری
	V33: طراحی و اجرای مراکز فرهنگی، تفریحی و ورزشی متناسب با جمعیت شهر
فرهنگی-اجتماعی	V34: طراحی و اجرای مراکز بهداشتی و درمانی متناسب با جمعیت شهر
	V35: التزام شهروندان به پایبندی به قانون با استفاده از ابزارهای قانونی
	V36: توجه به برقراری تعاملات و ارتباطات اجتماعی در فضای شهری
	V37: حفاظت از تجهیزات و مبلمان شهری و دوری از اقدامات وندالیسمی
	V38: ارائه تورهای گردشگری با هدف آشنایی شهروندان با فضاهای تاریخی، فرهنگی و مذهبی شهر
	V39: ایجاد مراکز مشاوره متناسب با نیازهای شهروندان
	V40: برگزاری دوره‌های رایگان اقدامات امدادی و نجاتی برای شهروندان جهت پیشگیری و مقابله با بحران‌های شهری

جدول ۵. ویژگی‌های فردی پرسش‌شوندگان

ویژگی‌ها	طبقه‌بندی	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۲۰۳	۵۲/۷۳
	مرد	۱۸۲	۴۷/۲۷
	مجرد	۱۷۹	۴۶/۵۰
تاهل	متاهل	۲۰۶	۵۳/۵۰
	۲۰-۳۰ سال	۱۱۵	۲۹/۸۸
سن	۳۰-۴۰ سال	۱۲۱	۳۱/۴۲
	۴۰-۵۰ سال	۷۲	۱۸/۷۰
	بالای ۵۰ سال	۷۷	۲۰
	دیپلم	۱۳۰	۳۳/۷۷

ویژگی‌ها	طبقه‌بندی	فراوانی	درصد
تحصیلات	کارشناسی	۹۳	۲۴/۱۶
	کارشناسی ارشد	۸۹	۲۳/۱۲
	دکتری	۶۱	۱۵/۸۴
منطقه مسکونی	بالتر از دکتری	۱۲	۳/۱۱
	منطقه ۱	۱۲۸	۳۳/۲۵
	منطقه ۲	۱۲۹	۳۳/۵۰
	منطقه ۳	۱۲۸	۳۳/۲۵

یافته‌ها و بحث

بررسی تاثیر عوامل فردی بر آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر مراغه

جنسیت: بین جنسیت و آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر تفاوت معناداری وجود دارد. میانگین آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت در اداره شهر در مردان بیشتر از زنان است.

وضعیت تاهل: بین آگاهی از حقوق شهروندی و وضعیت تاهل ارتباط معناداری وجود ندارد، اما میان مشارکت شهروندان در اداره شهر و وضعیت تاهل رابطه معناداری وجود دارد و بیشترین میزان مشارکت شهروندان در اداره شهر مربوط به گروه افراد مجرد است. گروه سنی: بین گروه سنی و آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر تفاوت معناداری وجود دارد. برای آگاهی از حقوق شهروندی بیشترین میزان مربوط به گروه سنی (۳۰-۴۰) سال و کمترین میزان مربوط به گروه سنی بالای ۵۰ سال می‌باشد. نتایج این بررسی حاکی از آن است که با گذشت زمان و افزایش سن، میزان میانگین آگاهی از حقوق شهروندی کاهش می‌یابد. لازم به ذکر می‌باشد برای مشارکت در اداره شهر نیز بیشترین میزان مربوط به گروه سنی (۲۰-۳۰) سال و کمترین میزان مربوط به گروه سنی بالای ۵۰ سال است، بنابراین می‌توان ادعان نمود که با افزایش سن نیز میزان تمایل افراد برای مشارکت در اداره شهر نیز کاهش پیدا می‌کند.

وضعیت تحصیلات: بین وضعیت تحصیلات و آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر تفاوت معناداری وجود دارد. بدین صورت که کمترین میزان آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت در اداره شهر مربوط به گروه دیپلم و بیشترین میزان مربوط به گروه دکتری است. میانگین آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت در اداره شهر با افزایش میزان تحصیلات افزایش می‌یابد (ارتباط خطی میان میزان مولفه‌ها و میزان تحصیلات برقرار می‌باشد).

منطقه مسکونی: بین آگاهی از حقوق شهروندی و منطقه مسکونی و نیز بین مشارکت در اداره شهر و منطقه مسکونی ارتباط معناداری وجود ندارد.

جدول ۶. ارتباط و همبستگی میان متغیرها

نوع همبستگی	ارتباط و همبستگی		رابطه دودویی ابعاد
	ضریب پیرسون	سطح معناداری	
مثبت با جهت مستقیم	۰/۱۲۴	۰/۰۰۱	آگاهی از حقوق شهروندی و جنسیت
مثبت با جهت مستقیم	۰/۲۳۱	۰/۰۰۰	مشارکت شهروندان در اداره شهر و جنسیت
فاقد همبستگی	-۰/۱۳۵	۰/۱۸۲	آگاهی از حقوق شهروندی و تاهل
مثبت با جهت مستقیم	۰/۱۱۷	۰/۰۰۱	مشارکت شهروندان در اداره شهر و تاهل
مثبت با جهت مستقیم	۰/۴۲۷	۰/۰۰۰	آگاهی از حقوق شهروندی و سن
مثبت با جهت مستقیم	۰/۱۰۷	۰/۰۰۱	مشارکت شهروندان در اداره شهر و سن
مثبت با جهت مستقیم	۰/۱۳۷	۰/۰۰۰	آگاهی از حقوق شهروندی و تحصیلات
مثبت با جهت مستقیم	۰/۱۰۳	۰/۰۰۰	مشارکت شهروندان در اداره شهر و تحصیلات

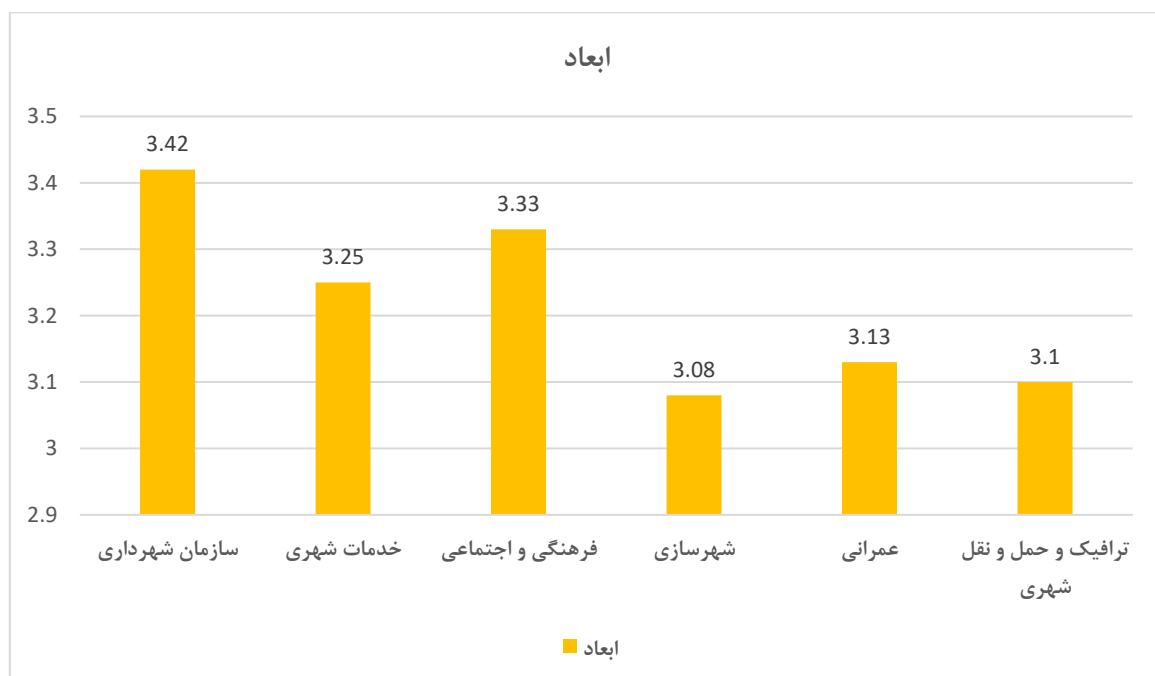
تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق... / لاله پور و همکاران

نوع همبستگی	ارتباط و همبستگی		رابطه دودویی ابعاد
	ضریب پیرسون	سطح معناداری	
فاقد همبستگی	-۰/۰۳۰	۰/۱۰۹	آگاهی از حقوق شهروندی و منطقه مسکونی
فاقد همبستگی	۰/۲۱۱	۰/۰۰۱	مشارکت شهروندان در اداره شهر و منطقه مسکونی

سنجش میزان آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر در شهر مراغه

برای سنجش آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر مراغه، مؤلفه های ابعاد سازمان شهرداری، خدمات شهری، فرهنگی-اجتماعی، ترافیک و حمل و نقل شهری، عمرانی و شهرسازی مورد بررسی قرار گرفته است. جدول میانگین مربوط به ابعاد نشان می‌دهد که ۳/۴۳ مربوط به بعد سازمان شهرداری، ۳/۳۳ مربوط به بعد فرهنگی-اجتماعی، ۳/۲۵ مربوط به بعد خدمات شهری، ۳/۱۳ مربوط به بعد عمرانی، ۳/۱ مربوط به بعد ترافیک و حمل و نقل شهری و ۳/۰۸ مربوط به بعد شهرسازی می‌باشد. نتایج مقایسه میزان میانگین‌های ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی حاکی از آن است که بیشترین و کمترین میزان میانگین به ترتیب مربوط به ابعاد سازمان شهرداری و شهرسازی می‌باشد (به ترتیب بعد شهرداری < بعد فرهنگی اجتماعی < بعد خدمات شهرداری < بعد عمرانی < بعد ترافیک و حمل و نقل شهری < بعد شهرسازی).

در توجیه این امر می‌توان اذعان نمود که مشارکت شهروندان در برنامه‌های مدیریت شهری و دستیابی به جدول اقدام-عمل که معطوف به افزایش حداکثری مشارکت‌پذیری شهروندان در اداره شهر است غالباً منوط به اطلاع‌رسانی‌های صورت گرفته از سوی سازمان شهرداری به شهروندان در رابطه با حقوق و تکالیفشان می‌باشد. در همین راستا نتایج حاصل از شکل (۲) این امر را تایید نموده است و نشان از برتری بعد سازمان شهرداری نسبت به سایر ابعاد دارد. پایین بودن میانگین بعد شهرسازی نسبت به ابعاد دیگر نیز حاکی از آن است که غالباً شهروندان شهر مراغه از حداقل امکانات خدماتی-رفاهی شهرسازی به عنوان حقوق‌شان آگاهی ندارند و در حالت کلی مولفه‌های بعد مذکور را جزء حقوق خود نمی‌دانند.

شکل ۲. میانگین ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی در شهر مراغه

بررسی میزان اثرگذاری آگاهی از حقوق شهروندی بر مشارکت شهروندان در اداره شهر مراغه با استفاده از آزمون رگرسیون

در برازش مدل رگرسیونی برخی از آماره‌ها معروف به ضرایب تاثیر رگرسیونی می‌باشند. این ضرایب شامل دو دسته هستند: ۱-

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۶۵-۸۰، بهار ۱۴۰۵.

ضرایب تاثیر رگرسیونی استاندارد نشده (B) و ۲-ضرایب تاثیر رگرسیونی استاندارد شده یا بتا (β). ذکر این نکته بسیار حائز اهمیت می‌باشد که تفسیر ضرایب مذکور بر اساس معناداری در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ یا ۰/۰۱ صورت می‌گیرد. علاوه بر آماره‌های B و β، یکی دیگر از آماره‌های بسیار تاثیرگذار در تحلیل نتایج، آماره (t) می‌باشد که نشان از اهمیت نسبی حضور هر متغیر مستقل در مدل دارد و قدرمطلق این آماره برای تاثیر آماری معناداری عدد ۲/۳۳، در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ یا ۰/۰۱ می‌باشد.

ضرایب تاثیر رگرسیونی برازش مدل پژوهش حاکی از آن است که میان ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی شامل سازمان شهرداری، خدمات شهری، عمرانی، ترافیک و حمل و نقل شهری و شهرسازی و مشارکت شهروندان در اداره شهر ارتباط خطی برقرار می‌باشد به غیر از بعد فرهنگی-اجتماعی (sig> ۰/۰۵)؛ بنابراین در رابطه خطی بعد فرهنگی-اجتماعی حذف گردید. بدین صورت که ضرایب استاندارد شده (β) ابعاد مذکور به ترتیب ۰/۳۶۹، ۰/۳۵۱، ۰/۳۷۸، ۰/۳۲۰ و ۰/۳۴۲ می‌باشد که در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ است و در نتیجه این ابعاد تاثیرگذاری معناداری بر مشارکت شهروندان در اداره شهر دارند. لازم به ذکر است که مقدار آماره (t) برای همه ابعاد صفر می‌باشد که در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین ابعاد مذکور تاثیرگذاری معناداری بر مشارکت شهروندان در اداره شهر در محدوده مورد مطالعه دارند. به بیانی دیگر به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار، بعد سازمان شهرداری در حد ۰/۳۶۹ واحد، بعد خدمات شهری در حد ۰/۳۵۱ واحد، بعد عمرانی در حد ۰/۳۸۷ واحد، بعد ترافیک و حمل و نقل شهری در حد ۰/۳۲۰ واحد و بعد شهرسازی در حد ۰/۳۴۲ واحد تغییر خواهد کرد. لازم به ذکر می‌باشد که با توجه به ضرایب بتا، بعد عمرانی بیشترین میزان اثرگذاری و بعد ترافیک و حمل و نقل شهری کمترین میزان اثرگذاری را بر مشارکت شهروندان در اداره شهر دارند. ترتیب اثرگذاری ابعاد بر مشارکت شهروندان در اداره شهر: (عمرانی < سازمان شهرداری < خدمات شهری < شهرسازی < ترافیک و حمل و نقل شهری). رابطه خطی مقابل (x= ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی و y= مشارکت شهروندان در اداره شهر) برقرار می‌باشد:

$$Y = 1.735 + 0.378 x_1 + 0.369 x_2 + 0.351 x_3 + 0.342 x_4 + 0.320 x_5 \quad (1)$$

جدول ۷. آزمون رگرسیون بین ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی

سطح معناداری	مقدار t	ضریب استاندارد نشده		مدل
		ضریب بتا	برآورد ضریب خطای استاندارد	
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-	۰/۰۰۰	مقدار ثابت ۱/۷۳۵
۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	عمرانی ۰/۳۱۷
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۶۹	۰/۰۰۰	سازمان شهرداری ۰/۳۱۷
۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۳۵۱	۰/۰۰۰	خدمات شهری ۰/۳۱۷
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۴۲	۰/۰۰۰	شهرسازی ۰/۳۱۷
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۲۰	۰/۰۰۰	ترافیک و حمل و نقل شهری ۰/۳۱۷
۰/۰۷۱	۰/۰۰۰	-۰/۷	۰/۰۰۰	فرهنگی-اجتماعی ۰/۳۱۷

بررسی میزان اثرگذاری مولفه‌های بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی بر مشارکت شهروندان در اداره شهر مراغه با استفاده از آزمون رگرسیون

در برازش مدل رگرسیونی برخی از آماره‌ها معروف به ضرایب تاثیر رگرسیونی می‌باشند. این ضرایب شامل دو دسته هستند: ۱- ضرایب تاثیر رگرسیونی استاندارد نشده (B) و ۲-ضرایب تاثیر رگرسیونی استاندارد شده یا بتا (β). ذکر این نکته بسیار حائز اهمیت می‌باشد که تفسیر ضرایب مذکور بر اساس معناداری در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ یا ۰/۰۱ صورت می‌گیرد. علاوه بر آماره‌های B و β، یکی دیگر از آماره‌های بسیار تاثیرگذار در تحلیل نتایج، آماره (t) می‌باشد که نشان از اهمیت نسبی حضور هر متغیر مستقل در مدل دارد و قدرمطلق این آماره برای تاثیر آماری معناداری عدد ۲/۳۳، در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ یا ۰/۰۱ می‌باشد.

ضرایب تاثیر رگرسیونی برازش مدل پژوهش نشان می‌دهد که میان مولفه‌های بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی شامل V₃₁:

تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق... / لاله پور و همکاران

بهسازی، نوسازی، بازسازی و باززنده‌سازی بافت‌های فرسوده شهری، V_{32} : اصلاح معابر حادثه خیز و پرتراфик شهری، V_{33} : طراحی و اجرای مراکز فرهنگی، تفریحی و ورزشی متناسب با جمعیت شهری و V_{34} : طراحی و اجرای مراکز بهداشتی و درمانی متناسب با جمعیت شهر ارتباط خطری برقرار است. بدین صورت که ضرایب استاندارد شده (β) مولفه‌های مذکور به ترتیب $0/482$ ، $0/403$ و $0/218$ است که در سطح خطای کمتر از $0/01$ است و در نتیجه این مولفه‌ها تاثیرگذاری معناداری بر مشارکت شهروندان در اداره شهر دارند. لازم به ذکر است که مقدار آماره (t) برای همه مولفه‌ها صفر می‌باشد که در سطح خطای کمتر از $0/01$ است، بنابراین مولفه‌های مذکور تاثیرگذاری معناداری بر مشارکت شهروندان در اداره شهر در محدوده مورد مطالعه دارند؛ به بیانی دیگر به ازاء یک واحد تغییر در انحراف معیار مولفه بهسازی، نوسازی، بازسازی و باززنده‌سازی بافت‌های فرسوده شهری بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی در حد $0/324$ واحد، مولفه اصلاح معابر حادثه خیز و پرتراфик شهری بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی در حد $0/482$ واحد، مولفه طراحی و اجرای مراکز فرهنگی، تفریحی و ورزشی متناسب با جمعیت شهری بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی در حد $0/403$ واحد و مولفه طراحی و اجرای مراکز بهداشتی و درمانی متناسب با جمعیت شهر بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی در حد $0/218$ واحد تغییر خواهد کرد. لازم به ذکر می‌باشد که با توجه به ضرایب بتا، مولفه اصلاح معابر حادثه خیز و پرتراфик شهری بیشترین میزان اثرگذاری و مولفه طراحی و اجرای مراکز بهداشتی و درمانی متناسب با جمعیت شهر کمترین میزان اثرگذاری را بر مشارکت شهروندان در اداره شهر دارند. ترتیب اثرگذاری مولفه‌های بعد عمرانی بر مشارکت شهروندان در اداره شهر: $V_{31} < V_{33} < V_{32}$ $(V_{34} < V_{33})$. رابطه خطی مقابل (x = مولفه‌های بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی و y = مشارکت شهروندان در اداره شهر) برقرار می‌باشد:

$$Y = 1.698 + 0.482 x_1 + 0.403 x_2 + 0.324 x_3 + 0.218 x_4 \quad (2)$$

جدول ۸. آزمون رگرسیون بین مولفه‌های بعد عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی

سطح معناداری	مقدار t	ضریب استاندارد نشده		مدل
		ضریب بتا	برآورد ضریب خطای استاندارد	
$0/000$	$0/000$	-	$0/000$	مقدار ثابت $1/698$
$0/001$	$0/000$	$0/482$	$0/000$	V_{32} $0/072$
$0/001$	$0/000$	$0/403$	$0/000$	V_{33} $0/031$
$0/001$	$0/000$	$0/324$	$0/000$	V_{31} $0/125$
$0/000$	$0/000$	$0/218$	$0/000$	V_{34} $0/028$

بررسی ضرایب همبستگی بین ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر مراغه

برای بررسی همبستگی میان ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر، از آزمون همبستگی پیرسون بهره گرفته شده است. نتایج بررسی ضریب پیرسون ابعاد سازمان شهرداری و فرهنگی-اجتماعی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/531$) با میزان شدت بالا؛ ضریب پیرسون ابعاد سازمان شهرداری و خدمات شهری آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/620$) با میزان شدت بالا؛ ضریب پیرسون ابعاد سازمان شهرداری و شهرسازی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/401$) با میزان شدت متوسط؛ ضریب پیرسون ابعاد سازمان شهرداری و ترافیک و حمل و نقل شهری آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/337$) با میزان شدت پایین؛ ضریب پیرسون ابعاد سازمان شهرداری و عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/411$) با میزان شدت متوسط؛ ضریب پیرسون ابعاد خدمات شهری و فرهنگی-اجتماعی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/721$) با میزان شدت بالا؛ ضریب پیرسون ابعاد خدمات شهری و شهرسازی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/500$) با میزان شدت بالا؛ ضریب پیرسون ابعاد خدمات شهری و ترافیک و حمل و نقل شهری آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/221$) با میزان شدت پایین؛ ضریب پیرسون ابعاد خدمات شهری و عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/601$) با میزان شدت بالا؛ ضریب پیرسون ابعاد شهرسازی و فرهنگی-اجتماعی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/409$) با میزان شدت متوسط؛

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۶۵-۸۰، بهار ۱۴۰۵.

ضریب پیرسون ابعاد شهرسازی و ترافیک و حمل و نقل شهری آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/105$) با میزان شدت پایین؛ ضریب پیرسون ابعاد شهرسازی و عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/502$) با میزان شدت بالا؛ ضریب پیرسون ابعاد ترافیک و حمل و نقل شهری و فرهنگی-اجتماعی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/233$) با میزان شدت پایین؛ ضریب پیرسون ابعاد ترافیک و حمل و نقل شهری و عمرانی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/475$) با میزان شدت متوسط و ضریب پیرسون ابعاد عمرانی و فرهنگی-اجتماعی آگاهی از حقوق شهروندی ($r=0/349$) با میزان شدت پایین می‌باشد. ذکر این نکته بسیار حائز اهمیت است که تمامی این میزان‌های مثبت دارای جهت مستقیم هستند. با توجه به سطح معناداری ($0/000$) که کمتر از $0/05$ است، روابط مذکور با ۹۹ درصد اطمینان مورد تایید قرار گرفته‌اند و وجود همبستگی میان ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی تایید می‌گردد.

نتایج جدول (۹) حاکی از آن است که ضریب پیرسون مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد سازمان شهرداری ($r=0/698$) شده که میزان شدت بالا را نشان می‌دهد. این میزان مثبت و دارای جهت مستقیم است؛ یعنی با ارتقاء عملکرد سازمان شهرداری میزان مشارکت شهروندان در اداره شهر نیز افزایش می‌یابد. با توجه به سطح معناداری ($0/000$) که کمتر از $0/05$ است، این رابطه با ۹۹ درصد اطمینان مورد تایید قرار گرفته است و وجود همبستگی میان بعد سازمان شهرداری و مشارکت شهروندان در اداره شهر تایید می‌شود. وجود ارتباط معنادار و همبستگی میان بعد سازمان شهرداری و مشارکت شهروندان در اداره شهر نشان از نقش تعیین‌کننده و پتانسیل بسیار گسترده این سازمان در جلب مشارکت بخش خصوصی و مردمی، مشارکت‌جویی و جلب همکاری سازمان‌های غیردولتی و مردم‌نهاد دارد که در نهایت این امر مدرسان نهادها و سازمان‌های اجتماعی در راستای به حداکثر رساندن کارایی و اثربخشی سازمان شهرداری نیز خواهد شد.

ضریب پیرسون مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد فرهنگی-اجتماعی ($r=0/509$) میزان شدت بالا را نشان می‌دهد. این میزان مثبت و دارای جهت مستقیم می‌باشد؛ یعنی با ارتقاء سطح فرهنگ و انسجام اجتماعی شهروندان میزان مشارکت آن‌ها در اداره شهر افزایش می‌یابد. با توجه به سطح معناداری ($0/000$) که کمتر از $0/05$ است، این رابطه با ۹۹ درصد اطمینان مورد تایید قرار گرفته است و وجود همبستگی میان بعد فرهنگی-اجتماعی و مشارکت شهروندان در اداره شهر تایید می‌شود. وجود ارتباط معنادار و همبستگی میان بعد فرهنگی-اجتماعی و مشارکت شهروندان در اداره شهر حاکی از آن است که چون مشارکت امری جمعی می‌باشد بنابراین نیازمند وجود فرهنگ مشارکتی میان شهروندان و نیز انسجام و همبستگی میان آن‌ها می‌باشد. لازم به ذکر می‌باشد که مشارکت و کارهای گروهی با بعد فرهنگی-اجتماعی در تعاملی دوسویه قرار دارد جایی که انسجام و همبستگی اجتماعی میان شهروندان بیشتر باشد احتمال وقوع کنش‌های جمعی و گروهی افزایش می‌یابد و در مقابل شهروندان در اثر پیوستن به کارهای گروهی و شرکت در امور مختلف به صورت دسته جمعی تعامل و کنش متقابل بیشتری انجام داده و این امر موجب عمیق‌تر شدن روابط آنها شده و همبستگی اجتماعی‌شان را افزایش می‌دهد، البته می‌توان تصور کرد که تمامی کنش‌ها و انسجام افراد تابع اصول و هنجارهایی است که جامعه آن‌ها را تحت عنوان فرهنگ تعیین می‌نماید.

با توجه به اینکه سطح معناداری در رابطه میان مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد خدمات شهری، مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد شهرسازی، مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد ترافیک و حمل و نقل شهری و مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد عمرانی بیشتر از $0/05$ است، بنابراین وجود همبستگی میان ابعاد مذکور و مشارکت شهروندان در اداره شهر تایید نمی‌شود. این امر با توجه به عدم تمایل مسئولان و متولیان هر یک از ارگان‌های خدمات شهری، شهرسازی، ترافیک و حمل و نقل شهری و عمرانی به جلب مشارکت شهروندان محدوده مورد مطالعه در امور شهری توجیه‌پذیر می‌باشد.

جدول ۹. مقایسه ضرایب همبستگی و سطح معناداری متغیرها در آزمون پیرسون

نوع همبستگی	ارتباط و همبستگی		رابطه دودویی ابعاد
	سطح معناداری	ضریب پیرسون	

تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق... / لاله پور و همکاران

نوع همبستگی	ارتباط و همبستگی		رابطه دودویی ابعاد
	ضریب پیرسون	سطح معناداری	
مثبت با جهت مستقیم	۰/۵۳۱	۰/۰۰۰	سازمان شهرداری و فرهنگی-اجتماعی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۶۲۰	۰/۰۰۰	سازمان شهرداری و خدمات شهری
مثبت با جهت مستقیم	۰/۴۰۱	۰/۰۰۰	سازمان شهرداری و شهرسازی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۳۳۷	۰/۰۰۰	سازمان شهرداری و ترافیک و حمل و نقل شهری
مثبت با جهت مستقیم	۰/۴۱۱	۰/۰۰۰	سازمان شهرداری و عمرانی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۷۲۱	۰/۰۰۰	خدمات شهری و فرهنگی-اجتماعی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۵۰۰	۰/۰۰۰	خدمات شهری و شهرسازی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۲۲۱	۰/۰۰۰	خدمات شهری و ترافیک و حمل و نقل شهری
مثبت با جهت مستقیم	۰/۶۰۱	۰/۰۰۰	خدمات شهری و عمرانی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۴۰۹	۰/۰۰۰	شهرسازی و فرهنگی-اجتماعی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۱۰۵	۰/۰۰۰	شهرسازی و ترافیک و حمل و نقل شهری
مثبت با جهت مستقیم	۰/۵۰۲	۰/۰۰۰	شهرسازی و عمرانی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۲۳۳	۰/۰۰۰	ترافیک و حمل و نقل شهری و فرهنگی-اجتماعی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۴۷۵	۰/۰۰۰	ترافیک و حمل و نقل شهری و عمرانی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۳۴۹	۰/۰۰۰	عمرانی و فرهنگی-اجتماعی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۶۹۸	۰/۰۰۰	مشارکت شهروندان در اداره شهر و سازمان شهرداری
فاقد همبستگی	-۰/۴۱۶	۰/۷۳۱	مشارکت شهروندان در اداره شهر و خدمات شهری
فاقد همبستگی	-۰/۲۱۳	۰/۶۲۹	مشارکت شهروندان در اداره شهر و شهرسازی
فاقد همبستگی	-۰/۳۰۹	۰/۷۴۲	مشارکت شهروندان در اداره شهر و ترافیک و حمل و نقل شهری
فاقد همبستگی	-۰/۱۲۳	۰/۳۲۵	مشارکت شهروندان در اداره شهر و عمرانی
مثبت با جهت مستقیم	۰/۵۰۹	۰/۰۰۰	مشارکت شهروندان در اداره شهر و فرهنگی-اجتماعی

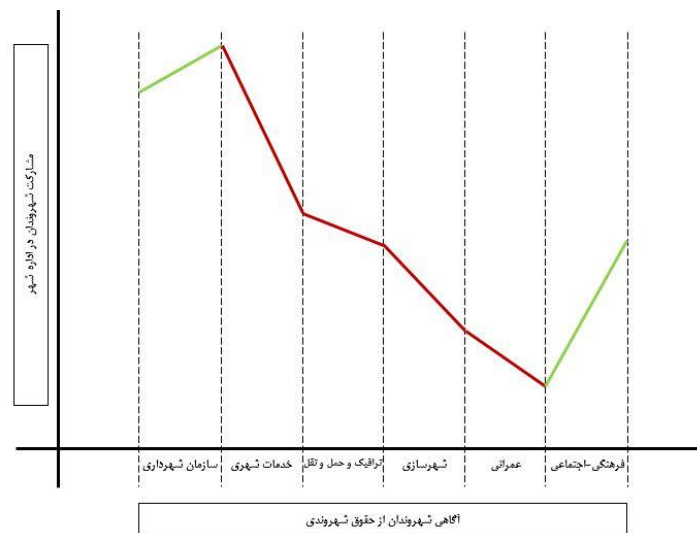
نتیجه‌گیری

نتایج بررسی تاثیر عوامل فردی بر آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر نشان می‌دهد که متغیرهای جنسیت، وضعیت تاهل، سن، سطح تحصیلات و منطقه مسکونی در شهر مراغه رابطه مستقیمی با مشارکت شهروندان در اداره شهر دارند؛ درحالی‌که متغیرهای وضعیت تاهل و منطقه مسکونی تاثیر چندانی بر آگاهی از حقوق شهروندی ندارند.

جدول میانگین مربوط به ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی نشان می‌دهد که بعد سازمان شهرداری (اعتماد نسبت به شهرداری؛ مشارکت شهروندان در انتخاب مدیران و مسئولان شهرداری؛ اجرای عادلانه و صحیح قوانین و مقررات در حوزه مسئولیت شهرداری؛ مسئولیت‌پذیری مسئولان شهرداری نسبت به مردم و مشکلاتشان؛ وجود سازوکار دریافت و کاربست پیشنهادات و انتقادات شهروندان نسبت به عملکرد شهرداری؛ ارائه گزارش بودجه، عملکرد و مالی پروژه‌های شهرداری به شهروندان؛ در دسترس بودن مدیران و مسئولان شهرداری در ساعات اداری؛ نظارت شهروندان بر اجرای صحیح امور شهرداری؛ وجود سازوکار طرح دعاوی حقوقی از سوی شهروندان علیه شهرداری؛ اطلاع‌رسانی به موقع قوانین و مقررات وضع شده به شهروندان؛ پاسخگویی شهرداری در برابر شهروندان؛ ارائه اطلاعات در رابطه با سیاست‌ها و خط‌مشی شهرداری به شهروندان؛ بهره‌گیری از ابزار مدیریت هوشمند در راستای کاهش زمان رسیدگی به امور شهروندان و التزام مدیران و مسئولان شهری به رفتار محترمانه نسبت به شهروندان) بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند. از آنجایی که نقش شهرداری و عملکرد صحیح آن در تمامی حوزه‌های مرتبط با شهروندان منجر به جلب همکاری‌های بیشتر آن‌ها می‌شود، بنابراین می‌توان ادعا نمود که تداوم این فرایند ارتقاء سطوح مشارکت شهروندان در اداره شهر را در پی خواهد داشت.

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۶۵-۸۰، بهار ۱۴۰۵.

نتایج جدول رگرسیون حاکی از آن است که رابطه خطی میان آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر برقرار می‌باشد که در این بین ضریب بتا بعد عمرانی (بهسازی، نوسازی، بازسازی و باززنده‌سازی بافت‌های فرسوده شهری؛ اصلاح معابر حادثه‌خیز و پرتراפیک شهری؛ طراحی و اجرای مراکز فرهنگی، تفریحی و ورزشی متناسب با جمعیت شهر و طراحی و اجرای مراکز بهداشتی و درمانی متناسب با جمعیت شهر) بیشتر از سایر ابعاد است. نتایج حاصل از آزمون پیرسون نیز دو مهم را اثبات نمود: اول آنکه ارتباط معناداری میان متغیرهای آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت شهروندان در اداره شهر وجود دارد و بر این اساس هرچه وضعیت ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی در شهر مراغه مطلوب‌تر باشد، مشارکت شهروندان در اداره شهر نیز افزایش خواهد یافت. دوم، میان مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد سازمان شهرداری و نیز میان مشارکت شهروندان در اداره شهر و بعد فرهنگی-اجتماعی همبستگی برقرار می‌باشد. این امر با توجه به نقش بسیار موثر سازمان شهرداری و نیز اهمیت بالای توسعه فرهنگی و انسجام اجتماعی در ارتقاء سطوح مشارکت شهروندان در اداره شهر قابل توجیه می‌باشد.

شکل ۳. مدل نهایی تاثیر ابعاد آگاهی از حقوق شهروندی بر مشارکت شهروندان در اداره شهر مراغه

همانطور که از ادبیات نظری و پژوهشی تحقیق حاضر دریافت می‌شود؛ آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی به عنوان یک «نیروی محرکه» عمل کرده و مردم را به مشارکت فعال در اداره امور شهر تشویق می‌نماید. در توجیه این امر می‌توان اذعان نمود که مشارکت شهروندان در برنامه‌های مدیریت شهری و دستیابی به جدول اقدام-عمل که معطوف به افزایش حداکثری مشارکت‌پذیری شهروندان در اداره شهر است غالباً منوط به اطلاع‌رسانی‌های صورت گرفته از سوی سازمان شهرداری به شهروندان در رابطه با حقوق و تکالیفشان می‌باشد. در همین راستا نتایج پژوهش حاضر این امر را تایید نموده است و نشان از برتری بعد سازمان شهرداری نسبت به سایر ابعاد دارد. پایین بودن میانگین بعد شهرسازی نسبت به ابعاد دیگر نیز حاکی از آن است که غالباً شهروندان شهر مراغه از حداقل امکانات خدماتی-رفاهی شهرسازی به عنوان حقوق‌شان آگاهی ندارند و در حالت کلی مولفه‌های بعد مذکور را جزء حقوق خود نمی‌دانند.

حقوق شهروندی در صورتی در جامعه محقق می‌شود که شهروندان جامعه از دانش، نگرش، آگاهی و مهارت لازم برای زندگی در یک جامعه مدنی برخوردار باشند، زیرا در چنین شرایطی فرد اجازه دخالت آگاهانه در سرنوشت مدنی و سیاسی و اجتماعی خود را خواهد داشت و احقاق حقوق و زندگی بهتر برای تمامی اعضاء جامعه امکان‌پذیر خواهد شد؛ به عبارت ساده‌تر تا زمانی که افراد نسبت به حقوق شهروندی خود آگاهی لازم را نداشته باشند، از وظایف خود آگاه نخواهند شد و به آن‌ها عمل نخواهند کرد. در نتیجه زندگی مطلوب در کنار دیگر اعضاء جامعه، بهره‌مندی از مزایای شهر و دستیابی به آرمان‌های اجتماعی به سهولت میسر نخواهد شد. افزایش آگاهی مردم، موجب مشارکت بیشتر آن‌ها برای ادای تکالیف در امور شهری و توسعه شهروندی فعال می‌شود و توسعه شهروندی

تحلیلی بر وضعیت آگاهی از حقوق... / لاله پور و همکاران

مشارکت‌جو و فعال، موجب افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی در عملکرد شهرداری (یا حداقل شکل‌گیری چنین ادراکی در شهروندان) می‌شود. همچنین با افزایش مشارکت و تمایل به شهروندی فعال، احساس تعلق شهروندان به جامعه شهری تقویت شده، رفتارهای ضد اجتماعی نظیر تخریب اموال عمومی و بی‌تفاوتی به منافع جمعی، کاهش می‌یابد؛ بنابراین ضمن تأکید بر اهمیت این موضوع، به مثابه موضوعی درخور پژوهش پیشنهاد می‌گردد که مطالعاتی برای تعریف وظایف متقابل مردم و شهرداری‌ها برنامه‌ریزی شود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که آگاهی از حقوق شهروندی و مراتب شهروندی فعال در ارتباط با حوزه‌های گوناگون شهرداری، با یکدیگر تفاوت دارند؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که شهرداری برنامه‌های اصلاحی خود را با رویکردهای اقتضایی تنظیم نماید.

حامی مالی

هیچ پشتیبانی مالی وجود ندارد.

سهام نویسندگان در پژوهش

۱- دکتر منیژه لاله پور

۲- دکتر هوشنگ سرور

۳- دکتر حدیث بردبار

۴- هادی رضائی

تضاد منافع

نویسندگان اعلام نمودند که هیچ‌گونه تضاد منفعی وجود ندارد.

تقدیر و تشکر

از تمامی اساتید، پژوهشگران و شهروندان شهر مراغه که یاری‌گر ما در تهیه و تدوین پژوهش حاضر بودند، نهایت تشکر و قدردانی را داریم.

منابع

- ایزدی، وحید. (۱۴۰۱). بررسی اثرگذاری حقوق شهروندی بر مدیریت شهری مورد مطالعه: شهر شهر کرد، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، شماره ۸۴، صص ۲۲۹۱-۲۲۹۷.
- بهمنی چوب‌بستی، اکبر؛ موسوی داودی، سید مهدی؛ و رستگار، عباس علی. (۱۳۹۷). بررسی نقش میانجی ادراک عدالت بر رابطه بین آگاهی از حقوق شهروندی و بروز رفتارهای شهروندی در سازمان، پژوهش‌های مدیریت عمومی، شماره ۱۱، صص ۱۲۷-۱۵۴.
- پورعزت، علی اصغر؛ قلی‌پور، آرین؛ و باغستانی برزکی، حوریه. (۱۳۸۹). رابطه آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی با پاسخگویی و شفافیت سازمان‌ها، رفاه اجتماعی، شماره ۱۰، صص ۴۰-۷.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ گروسی، علیرضا؛ شاهرخی‌فر، زینب؛ و توکلی، مصطفی. (۱۳۹۹). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری با تأکید بر نقش مشارکت اجتماعات محلی (مطالعه موردی: استان البرز)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، شماره ۱، دوره ۲، صص ۲۰-۳۴.
- روستایی، شهریور؛ قربانی، رسول؛ و بردبار، حدیث. (۱۴۰۲). آینده پژوهی حکمروایی شهری در دوران پسا کرونا (نمونه مورد مطالعه: کلانشهر تبریز)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، شماره ۴، دوره ۱۴، صص ۳۲-۵۳.
- سام‌آرا، عزت‌اله؛ و برزگرپاریزی، فاطمه. (۱۳۹۵). بررسی احساس برخورداری از حقوق شهروندی و عوامل اجتماعی موثر بر آن در بین جوانان ۱۵-۲۹ ساله شهر سیرجان، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۷، صص ۷۵-۱۱۶.
- شفیعی‌ثابت، ناصر؛ و کریمی‌مارزی، فاطمه. (۱۴۰۲). نقش مشارکت اجتماعی روستاییان در زیست‌پذیری محیط روستایی (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان جیرفت)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، شماره ۴، دوره ۱۱، صص ۱۸-۳۵.
- شیانی، ملیحه؛ و زارع، حنان. (۱۳۹۷). شهروندی شهری: حقوق و تکالیف شهروندان در شهر تهران، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۹، صص ۹۵-۱۳۶.
- عشاری، طاهسا؛ و ذوالفقاری، اکبر. (۱۴۰۱). فرا تحلیل عوامل موثر بر آگاهی از حقوق شهروندی در بین ایرانیان، رفاه اجتماعی، شماره ۸۶، صص ۲۶۹-۳۱۲.

- پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۶۵-۸۰، بهار ۱۴۰۵.
- قربانی درزی محله، رحمان؛ زارعی محمود آبادی، حسن؛ و فلاح‌زاده، علی محمد. (۱۴۰۱). بررسی جایگاه موانع فرهنگی در عدم تحقق حقوق شهروندی در ایران، جامعه‌شناسی سیاسی ایران، شماره ۵، صص ۱۱۲۱-۱۱۳۶.
- محمدی‌فر، نجات؛ شهرام‌نیا، مسعود؛ مسعودنیا، حسین؛ و حاتمی، عباس. (۱۳۹۶). بررسی رابطه میان استیفای حقوق شهروندی با نوع مشارکت سیاسی در شهر اصفهان، جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۲، صص ۱۴۷-۱۶۲.
- مولائی، اصغر؛ علی‌پور، نیما؛ و هاشمی، مسعود. (۱۴۰۱). تبیین حقوق شهروندی در برنامه‌ریزی پایدار محله‌ای مطالعه موردی: محله‌های مقصودیه و منظره شهر تبریز، توسعه پایدار محیط جغرافیایی، شماره ۷، صص ۱-۱۴.
- یعقوبی، اسماعیل؛ قریب‌پور، مهشید؛ و ذبیحی‌دان، نازنین. (۱۴۰۳). بررسی تاثیر آگاهی از حقوق شهروندی بر بروز رفتارهای شهروندی سازمانی با تبیین نقش تعدیلگر سواد رسانه‌ای، پژوهش‌های مدیریت عمومی، سال هفدهم شماره ۶۴، صص ۳۱۷-۳۴۴.
- یوسفوند، حسن‌رضا؛ صدرارحامی، نفیسه؛ و غفاری، داریوش. (۱۴۰۲). تحلیل ساختاری نقش مولفه‌های حقوق شهروندی بر سطح سرمایه اجتماعی طبقات بالا و پایین شهر اصفهان مطالعه تطبیقی محلات برخوردار و حاشیه‌نشین، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، شماره ۲، صص ۱۶۵-۱۸۴.
- Ahmad, F., A. Rahim, S., Pawanteh, L., Ahmad, A. L., Fairul Hisham Zaina, M., & Roziyana Ahmat, N. (2012). Social Citizenship: Rights, Participation and Responsibilities of Young People. Journal of Asian Social Science, 8(5), 132-140.
- Aisy, D. R., & Santoso, G. (2022). Pentingnya Pendidikan Kewarganegaraan Dalam Membangun Jiwa Kebangsaan Bagi Generasi Muda Milenial. Journal of Pendidikan Transformatif, 1(3), 164-172.
- Bahrami, V., Niyazi, M., & Sohrabzade, M. (2019). Assessing the level of awareness of citizenship rights and related factors Case study: Citizens of Lorestan province. Journal of Social Development and Welfare Planning, 11(38), 35-74.
- Basiri Lifshagerd, M. (2022). Investigating the role of active citizenship in the relationship between awareness of citizenship rights and accountability and transparency in Rasht Municipality. Journal of Business Management and Entrepreneurship, 1(3), 16-28.
- Jung, J. (2020). Who's Evaluating Whom? The Public Evaluation of Public and Private Leaders' Unethical Behaviors. Doctoral dissertation, Arizona State University.
- Dastranj, M., & Mallahi, M. (2019). Investigating the relationship between citizenship awareness and social behavior Students of Payam Noor University of Bandar Abbas. Journal of Social Development, 13(3), 117-144.
- Mareschal, P.M. (2018). Public sector unions, democracy, and citizenship at work. Journal of Labor History, 59(1), 38-53.
- Dadang, M. (2024). The Role of Citizenship Education in Raising Citizenship Awareness. Journal of Ekonomi Akuntansi dan Manajemen Indonesia, 2(2), 63-70.
- Sears, A. & Hughes, A. (2006). Citizenship: education or indoctrination. Journal of Citizenship Teaching and Learning, 2(1), 3-17.